

Тема: ***Перестрахування та співстрахування.***

ПЛАН:

- 1. Необхідність і сутність перестрахування, перспективи розвитку*
- 2. Методи перестрахування*

1. Необхідність і сутність перестрахування, перспективи розвитку

Перестрахування є необхідною умовою забезпечення фінансової надійності страхових операцій, управління ризиками та нормального функціонування страхової компанії.

Якщо страхова компанія утримуватиме на своїй відповідальності ризики, які мають значну страхову вартість або масу дрібних ризиків, що сконцентровані на невеликій території, то при настанні страхового випадку можлива ситуація, коли страховик не зможе виконати своїх фінансових зобов'язань через невідповідність величини страхових резервів ступеню ризику. За допомогою перестрахування здійснюється перерозподіл взятого ризику між іншими страховиками. У такий спосіб розширюється територія страхування та зростає фінансова відповідальність страховиків.

Перше Перестрахування було проведено у 1370 р., коли перестраховувалася частина рейсу від Коделес до Брюгге (Бельгія). Проте батьківщиною перестрахування вважають Німеччину, оскільки перше перестрахувальне товариство «Колонія Реіншуренс» було створено у Кельні в 1846 р. У Росії перше товариство перестрахування виникло у 1863 р. В Україні земські страхові компанії, які спеціалізувалися на перестрахуванні ризиків від вогню, виникли у 1910—1915 рр.

Значення перестрахування на сучасному світовому ринку страхування пов'язане з такими основними функціями:

- надання додаткової фінансової ємності (капіталу) для прийняття прямим страховиком ризиків на страхування;
- вторинний перерозподіл узятих на страхування ризиків;
- забезпечення збалансованості результатів діяльності страховика за кожний звітний рік;
- забезпечення умов для накопичення активів прямим страховиком;
- вплив на покращання показників платоспроможності прямого страховика;
- надання ліквідних активів для швидкого врегулювання збитків прямим страховиком у разі настання страхових подій із застрахованими ризиками.

У практиці страхування залежно від принципу розподілу відповідальності між страховиками розрізняють перестрахування і співстрахування.

Перестрахування — система економічних відносин, у процесі здійснення яких страховик (цедент, перестрахувальник) з метою створення збалансованого портфеля, забезпечення фінансової надійності й рентабельності страхових операцій, приймаючи на страхування ризики, деяку частку відповідальності за ними (з урахуванням своїх фінансових можливостей) передає на відповідних

умовах іншим страховикам (пере- страховикам) у тій частині, що перевищує розмір власного утримання. Одночасно передається і відповідна частка страхової премії. При цьому цедент (перестраховувальник) продовжує нести перед своїм страхувальником відповідальність у повному обсязі згідно з договором страхування (рис. 11.1).

Співстрахування — особливий вид спільної діяльності страховиків, коли одночасно двоє або кілька страховиків за одним договором страхування приймають на страхування великі ризики одного страхувальника, дотримуючись принципу пропорційності відповідальності. Кожний із цих страховиків відповідає перед страхувальником лише у розмірі своєї частки страхових зобов'язань.

Під час перестраховування згоди страхувальника на це не потрібно. Між страхувальником і перестраховувальником ніяких відносин не виникає.

При перестраховуванні досягається не тільки захист страхового портфеля від впливу на нього серії масових страхових випадків або катастрофічного випадку, а й те, що виплата страхового відшкодування не лягає важким тягарем на одного страховика, а здійснюється всіма учасниками перестраховального процесу.

В Україні практично немає жодної страхової компанії, спроможної самостійно відшкодувати великі інвестиційні ризики, ризики великих промислових підприємств, а також морські та авіаційні ризики.

Неабияку роль перестраховування відіграє в перерозподілі ризиків, які є у сфері туризму. Значна частина ризиків у цій сфері припадає на комплексне страхування перевізників, яке охоплює страхування каско, цивільної відповідальності перевізника, пасажирів тощо. Під час морських або авіаційних перевезень, де передбачено ризик повної загибелі, вартість судна або літака може сягати кількох мільйонів доларів. З урахуванням ризику цивільної відповідальності збитки можуть становити сотні мільйонів доларів США. Наприклад, збитки, вчинені внаслідок невдалої посадки літака Нігерійських авіаліній у м. Джедді (Саудівська Аравія) у 1991 р., зокрема страхування цивільної відповідальності, становили 115 млн дол. США.

Інша значна частина відповідальності припадає на страхування туристів від нещасних випадків та непередбачених медичних витрат. Об'єктом страхування у цьому разі є велика кількість однорідних ризиків, зобов'язання за якими обмежено відносно невеликими сумами, але вони концентруються на регіональному рівні і в остаточному підсумку можуть призвести до кумуляції збитків.

Рис. 11.1. Перестраховування ризику

Особливості договору перестраховування

Більшість національних джерел права не містять спеціальних норм, що регулюють договір перестраховування. Здебільшого визначені тільки загальні вимоги щодо сутності перестраховування.

Так, у Законі про страхування Аргентини від 1967 р. договір перестраховування визначається як угода, що має на меті через використання різноманітних способів подальший ширший перерозподіл ризиків між іншими страховиками, якщо страхова сума або потенційний розмір збитків у прийнятому на страхування ризику є більшим за власне утримання страховика.

У Фінляндії під перестраховуванням розуміють страхування, яке страховик купує в іншого страховика з метою

виконання зобов'язань, що виникають у нього за укладеними договорами страхування.

У Німеччині перестраховуванням називають страхування страховиків.

Класичне визначення перестраховування, що досі використовують у сучасній страховій термінології, було зафіксовано в англійському суді у 1807 р. за справою «Делвер проти Барнса»: перестраховування — нове самостійне страхування, яке виникає із самостійного договору, але пов'язане з укладеним раніше договором страхування з метою захисту страховика від збитків за раніше укладеним договором.

За Законом України «Про страхування» перестраховування — це страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страховальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно із законодавством країни, в якій він зареєстрований.

Страхові товариства, що спеціалізуються на укладанні договорів перестраховування, називаються *перестраховальними товариствами*. Договір перестраховування має специфічні особливості, яких немає ні у торгових, ні у фінансових договорах. Хоча перерозподіл ризику між страховиками різних країн своєю суттю є різновидом зовнішньої торгівлі, де об'єктом обміну є не споживча вартість у натурально-речовій формі, а страхові гарантії.

Згідно з договором перестраховування цедент частково передає страховий ризик перестраховику, який, у свою чергу, бере на себе зобов'язання

компенсувати цеденту (або страхувальнику безпосередньо) відповідну частку страхового відшкодування.

Договір перестрахування укладають дві сторони: цедент (перестрахувальник або страховик, що передає ризик на перестрахування) і перестраховик (страховик, який бере ризик на перестрахування).

Елементами договору перестрахування є ризик, страховий платіж, страхове відшкодування та ін. Об'єкт операцій перестрахування — майнова ситуація певного страхового товариства, що відіграє роль цедента. Перестраховик не має ніяких прав та обов'язків, що впливають з укладених договорів страхування.

Операції з перестрахування є необхідною умовою для забезпечення платоспроможності страховиків, а також надійності, безпечності та диверсифікованості розміщення страхових резервів страховика у разі, якщо:

- страховик бере на себе страхові зобов'язання в обсягах, що можуть перевищувати можливості їх виконання за рахунок власних активів;
- страхова сума за окремим об'єктом і видом страхування перевищує 10 % суми сплаченого страхового фонду і створених страхових резервів на останню звітну дату ;
- перестрахування є передумовою здійснення інших видів діяльності (міжнародні перевезення, експлуатація об'єктів підвищеного ризику, великомасштабні інвестування тощо).

Згідно з чинним законодавством України перестраховикам дозволяється здійснювати операції з перестрахування тільки стосовно тих видів страхування, на проведення яких вони мають ліцензію.

Страховики (цеденти, перестрахувальники) мають укладати договори перестрахування з перестраховиками, зареєстрованими згідно із законодавством України. Укладення страховиками (цедентами, перестрахувальниками) договорів перестрахування за межами України з перестраховиками-нерезидентами дозволяється тільки у разі, якщо:

- законодавством країни, в якій зареєстрований перестраховик-нерезидент, передбачений державний нагляд за страховою (перестраховальною) діяльністю;
- перестраховик-нерезидент має безперервний досвід роботи у страхуванні (перестрахуванні) не менше ніж три роки, що передують року, в якому укладається договір перестрахування, що може бути підтверджене страховиком (цедентом, перестрахувальником) відповідними бухгалтерськими звітами;
- перестраховик-нерезидент не порушував страхове законодавство країни його місцезнаходження і до нього не застосовувалися відповідні заходи з цього приводу протягом останніх двох років. Договори перестрахування мають передбачати умову зобов'язання

перестраховика здійснити за заявою страховика (цедента, перестрахувальника) виплату частки страхових сум і страхових відшкодувань, що передбачено в цих договорах, безпосередньо страхувальнику в разі неплатоспроможності страховика (цедента, перестрахувальника).

Правильне визначення розміру перестрахування має велике значення для кожного страховика. Важливим чинником при цьому є власне утримання цедента, що становить економічно обґрунтований рівень суми, в межах якої страховик (цедент) утримує на своїй відповідальності деяку частину ризиків, що страхуються, і передає в перестрахування суми, які перевищують цей рівень. Існують такі принципи визначення ліміту власного утримання страховика:

- **середня збитковість** для ризиків, за якими встановлюють ліміти власного утримання. При цьому беруть до уваги кількість, частоту страхових випадків і можливий розмір збитків за одним випадком;
- **обсяг премії**. Чим більший обсяг премії при незначному відхиленні від загальної кількості ризиків, тим більшим може бути ліміт власного утримання ;
- **середня дохідність** і рівень витрат на ведення справи для відповідного виду страхування. Чим нижчі середні статистичні дані щодо реалізації страхових випадків, тим вищий ліміт власного утримання. Якщо витрати на ведення справи дуже великі, цедент прагне до встановлення лімітів власного утримання на такому рівні, щоб частину цих витрат перекласти на перестраховиків або покрити за рахунок комісійної винагороди;
- **територіальний розподіл** об'єктів страхування. Чим більше застрахованих об'єктів зосереджено в одній зоні, тим нижчий ліміт власного утримання;
- **підготовка та досвід фахівців**, які приймають на перестрахування ризики (андерайтерів). Якщо андерайтер має досвід у доборі ризиків, уміє оцінювати ступінь ризику, максимально можливий збиток та встановити адекватну ставку премії при визначенні лімітів власного утримання, це істотно впливає на розміри ризиків, що залишаються на власному утриманні.

Договір перестрахування характеризується такою величиною, як ємність. Ємність — це максимальна сукупна сума ризику, що припадає на власне утримання страхової компанії, яка взяла ризик на страхування, та покривається лімітом відповідальності перестраховиків за договором перестрахування.

За формою передачі ризиків та оформленням правових взаємовідносин сторін договори перестрахування поділяють на факультативні, облігаторні та факультативно-облігаторні.

Факультативне перестрахування було історично першою формою перестрахування. Це індивідуальна угода, яка має відношення до одного ризику і яка дає учасникам угоди повну свободу: цеденту — у вирішенні питання, скільки слід залишити на власному утриманні; перестраховику — в прийнятті ризику в тому чи іншому обсязі. Під час укладання договору факультативного перестрахування цеденту і перестраховику надається можливість самостійного оцінювання ризику і ухвалення відповідного рішення. Негативний аспект цього виду перестрахування полягає в тому, що цедент повинен передати частину ризику до початку відповідальності за цей ризик. Перестраховик має небагато часу для детального аналізу ризику, який одержує для перестрахування.

Облігаторне перестрахування зобов'язує цедента до передачі визначених частин в усіх ризиках, що прийняті ним на страхування. Передача цих частин ризику перестраховику відбувається тільки тоді, коли їхня страхова сума перевищує власну участь страховика. З другого боку, договір облігаторного перестрахування зобов'язує перестраховика взяти запропоновані йому на перестрахування частини цих ризиків.

Перестрахувальні платежі за договором облігаторного перестрахування завжди визначають у відсотках від суми страхових платежів, одержаних страховиком під час укладання договорів первинного страхування.

Договір облігаторного страхування укладають на невизначений строк із правом взаємного розірвання після попереднього повідомлення сторін. Такий договір найвигідніший для цедента, оскільки всі визначені ризики автоматично одержують покриття у перестраховика.

Факультативно-облігаторне перестрахування дає цеденту повну свободу ухвалення рішень щодо передачі ризиків на перестрахування. Перестрахувальні платежі за договорами факультативно-облігаторного перестрахування (договори відкритого покриття) визначаються за домовленістю сторін. Договір відкритого покриття є не вигідним для перестраховика, оскільки цедент може передати на перестрахування найнебезпечніші ризики. Договори цього типу укладають тільки з цедентами, які заслуговують на довіру.

Залежно від ролі, яку відіграють цедент і перестраховик в укладеному договорі, перестрахування поділяють на активне і пасивне. Страховик, який передає ризик на перестрахування, веде активне перестрахування, а той, що приймає ризик, — веде пасивне перестрахування. На практиці пасивне і активне перестрахування здійснює один і той самий перестраховик одночасно.

Переданий перестрахувальний інтерес називається *аліментом*, а одержаний перестрахувальний інтерес — *контраліментом*.

Існують різноманітні форми здійснення захисту за допомогою перестрахування. Договори перестрахування поділяють на дві основні групи: пропорційні й непропорційні.

Контрольні питання

1. У чому полягає відмінність між перестрахуванням та співстрахуванням?
2. У чому полягає значення перестрахування?
3. Назвіть особливості договору перестрахування.
4. Яким чином страхове законодавство України регулює операції перестрахування?
5. Охарактеризуйте основні принципи визначення ліміту власного утримання страховика.
6. Як поділяють договори перестрахування залежно від форми передачі ризиків та оформлення правових взаємовідносин сторін? Дайте характеристику кожній з форм перестрахування.